

De beschaving die zichzelf niet langer verdedigt

“De prijs van bestuurlijke onmacht”.

Opiniestuk Berthoo Lammers

Wie het afgelopen half jaar het nieuws heeft gevolgd, ziet een patroon dat zich steeds opnieuw herhaalt. Vechtpartijen in binnensteden, steekincidenten, overlast rond stationsgebieden, winkeldiefstallen en groepen jongeren die van gemeente naar gemeente trekken.

Een groot deel van deze incidenten wordt veroorzaakt door daders met een migratie-achtergrond, waarbij sommige groepen volgens openbare statistieken oververtegenwoordigd zijn in bepaalde vormen van criminaliteit. Burgemeesters slaan alarm, politieagenten trekken aan de noodrem en hulpverleners waarschuwen dat zij de grip verliezen. Toch ontstaat bij veel burgers de indruk dat de landelijke politiek onvoldoende in staat is om deze ontwikkelingen effectief te keren.

Onze –westerse– beschaving wordt uiteindelijk geconfronteerd met een vraag die zij liever vermijdt en dat is niet de vraag of zij rijk genoeg is. Niet de vraag of zij militair sterk genoeg is. Zelfs niet de vraag of zij demografisch kan overleven, alhoewel ik daarbij mijn zorgen heb. De werkelijk beslissende vraag luidt: bezit zij nog voldoende geloof in haar eigen cultureel opgebouwde waarden om die te verdedigen? Ik zie dat Nederland die vraag steeds minder overtuigend kan beantwoorden.

Gedurende decennia heeft ons land zichzelf graag voorgesteld als een voorbeeld van verlichte tolerantie. Wij waren de samenleving van het redelijke midden, van overleg, van pragmatisme en van wederzijds respect. Al geloof ik zelf nooit in ‘politiek polderen of poldermodellen’, maar wij geloofden dat verschillen overbrugbaar waren, dat conflicten beheersbaar bleven en dat integratie vrijwel vanzelf zou volgen wanneer mensen eenmaal toegang kregen tot onderwijs, huisvesting en werk. Die overtuiging had iets nobels, maar blijkt nu grenzeloos naïef.

Want onze samenleving is meer dan een verzameling instituties. Zij is bovenal een gedeelde morele orde. Zij bestaat bij de gratie van waarden die niet dagelijks ter discussie worden gesteld zoals die van vrijheid van meningsuiting. Van gelijkheid van man en vrouw. Van respect voor democratische besluitvorming. Van scheiding van religie en staat en met de overtuiging dat geweld (lees o.a.: pro-Hamas demonstraties) nooit een legitiem instrument mag zijn om ideologisch abjecte politieke doelen af te dwingen.

Tegelijkertijd blijkt in de praktijk dat het daadwerkelijk uitoefenen van de vrijheid van meningsuiting niet altijd zonder risico is. Uit ervaring weet ik dat wie zich kritisch uitlaat over bepaalde religieuze of ideologische overtuigingen, te maken kan krijgen met forse maatschappelijke weerstand, intimidatie of zelfs bedreigingen. Dat roept de vraag op in hoeverre de vrijheid van meningsuiting in de praktijk voor iedereen even vanzelfsprekend en veilig is. Juist die fundamenteen zijn vandaag minder vanzelfsprekend dan velen bereid zijn toe te geven.

De gebeurtenissen die zich de laatste jaren in Nederlandse steden hebben afgespeeld, vormen daarvan slechts de zichtbare symptomen. In Amsterdam, Rotterdam, Utrecht en elders kampen gemeenten met gewelddadige overlast, straatcriminaliteit en groepen etnische jongeren die zich aan het gezag van overheid en samenleving lijken te onttrekken. (We zagen de “scholieren” demonstraties in Frankrijk de afgelopen week). De conflicten zijn Europees, niet meer nationaal.

Gewelddadige relschoppers die plunderend en vernielend door de straten trekken, eigendommen vernielen en openlijk het gezag uitdagen. terwijl politie en bestuur zichtbaar machteloos zijn en moeite hebben om de openbare orde te herstellen. Zij luidden inmiddels de noodklok, politie en hulpverlening signaleren dezelfde problemen, maar op nationaal niveau overheerst nog altijd de reflex van uitstel, relativering en procedureel wetmatig

denken. De cijfers uit het rapport 'Criminaliteit - Integratie en samenleven 2024 | CBS' laten zien dat deze zorgen niet uitsluitend gebaseerd zijn op perceptie. Toch is criminaliteit niet de kern van het probleem. Een samenleving wordt niet ontwricht door cijfers alleen.

Verloren vertrouwen

Zij raakt ontwricht wanneer burgers het vertrouwen verliezen dat de overheid de morele, wettelijke en juridische grenzen van de gemeenschap nog bewaakt. Daar ligt de werkelijke crisis van Nederland. Niet aan de rand van de samenleving, maar in de top van het bestuur. Jarenlang hebben opeenvolgende kabinetten een migratiesysteem laten ontstaan waarin procedures eindeloos voortduren, uitzettingen slechts beperkt plaatsvinden en beslissingen nauwelijks consequenties lijken te hebben. Wie niet mag blijven, blijft vaak toch. Wie overlast veroorzaakt, wordt regelmatig verplaatst in plaats van aangepakt. Wie waarschuwingen uitsprekt, krijgt te horen dat het debat genuanceerder moet worden gevoerd. En... wie deze problemen benoemt, ervaart regelmatig dat de discussie verschuift naar motieven en intenties, waardoor het gesprek over de feiten naar de achtergrond verdwijnt.

Enige tijd gelezen las ik een boek van wijlen Professor Hans Galjaard, *'Alle mensen zijn ongelijk'*. Die stelde dat culturen zich niet laten mengen, maar dat men hooguit het geluk als land zou kunnen hebben als verschillende etniciteiten vreedzaam naast elkaar zouden kunnen leven. Culturen laten zich immers niet dwingend veranderen. En daar zit de kern van onze nationaal falende integratie en migratie ellende. De normen en waarden verschillen bij culturen, m.n. de dominant Islamitische cultuur. Deze botsen in haar fundament met de Joods-Christelijke Humanistische cultuur waarin de traditie van ons land ligt. De hieruit voortvloeiende negatieve resultante is veelal politieke onbespreekbaar en toont een naïeve machteloosheid die als een deken over ons land ligt. Zo ontstaat de indruk van een overheid die (nog) wel bestuurt, maar niet meer leidt, laat staan waakt!

Het tragische is dat juist de bereidheid om grenzen te stellen een voorwaarde vormt voor iedere vorm van tolerantie....en die ontbreekt dus. Tolerantie is

nooit bedoeld als een moreel vacuüm waarin alle overtuigingen gelijkwaardig zijn. Zij veronderstelt juist een stevig fundament van gedeelde waarden. Alleen een samenleving die weet waar zij voor staat, kan zich veroorloven ruimhartig te zijn tegenover verschillen. Maar politiek is dat zelfbewustzijn alleen verdwenen en zien we een bestuurlijke verlamming. Die zien we dagelijks vanuit het parlement. Met name linkse politici en bestuurders hebben problemen jarenlang – bewust – onderschat, gebagatelliseerd op morele gronden of voor zich uitgeschoven. Daardoor is het vertrouwen van burgers in de overheid afgenomen. Dat zien wij terug in het debat over extremisme. Demonstraties waarin terroristisch geweld wordt gerelativeerd. Bijeenkomsten waarin organisaties worden verheerlijkt die openlijk de vernietiging van democratische staten nastreven. Uitingen die enkele decennia geleden ondenkbaar zouden zijn geweest in de publieke ruimte, worden tegenwoordig vaak behandeld als slechts een variant binnen een zogenaamd 'genormaliseerd' maatschappelijk debat. Niemand lijkt nog bereid de fundamentele vraag te stellen waar de grens ligt tussen vrijheid en de ondermijning van diezelfde vrijheid.

Een veelzeggende illustratie daarvan bood recent de kwestie rond een Gizaanse student aan de Universiteit Maastricht. Nadat online beelden verschenen waarin hij verwees naar de Hamas-aanval van 7 oktober ontstond grote maatschappelijke ophef. De universiteit besloot tot schorsing terwijl nader onderzoek moest uitwijzen hoe zijn uitingen moesten worden geïnterpreteerd. Volgens berichtgeving had de student eerder de reguliere verblijfs- en screeningsprocedures doorlopen, maar zou hij op basis van de uitingen mogen vertrekken zo luidt de algemene publieke opinie. Maar hij mag blijven! Aldus onze minister van Justitie David van Weel. Het verheerlijken van terreur is hiermee geworden tot gelegitimeerde tolerantie zonder consequenties. Immers de bestuurlijke politieke resultante is....we doen niets! En daardoor zijn de juridische feiten van deze individuele zaak uiteindelijk belangrijker dan de maatschappelijke betekenis ervan. Voor veel burgers symboliseert deze kwestie een groeiende onzekerheid.

Niet de vraag of iedere migrant betrouwbaar is, maar de vraag of de Nederlandse overheid nog voldoende onderscheidingsvermogen bezit om de risico's van radicalisering, extremisme en culturele vervreemding tijdig te onderkennen. Dat zijn ongemakkelijke vragen.

"...Maar beschavingen die ophouden ongemakkelijke vragen te stellen, verliezen uiteindelijk het vermogen zichzelf te corrigeren...."

De Nederlandse elite lijkt vaak te geloven dat integratie primair een sociaaleconomisch vraagstuk is. Dat huisvesting, onderwijs en arbeidsparticipatie uiteindelijk alle spanningen zullen oplossen.

Botsende culturen

De geschiedenis leert echter iets anders. Culturen botsen niet omdat mensen verschillende gerechten eten of verschillende feestdagen vieren. Culturen botsen wanneer fundamenteel verschillend wordt gedacht over vrijheid, gezag, religie, gelijkheid en de legitimiteit van geweld. Juist daarom zou integratie niet uitsluitend moeten gaan over taalonderwijs of arbeidsmarktparticipatie.

Erken onze Joods-Christelijke-Humanistische cultuur

Zij zou moeten beginnen met een expliciete erkenning van de normen waarop de Nederlandse democratische orde rust.

Wie zich in Nederland vestigt, hoeft geen Nederlander te worden in culturele of etnische zin. Maar hij behoort wel de constitutionele beschaving te respecteren die dit land heeft opgebouwd. Dat vraagt om meer dan beleid. Dat vraagt om leiderschap. Leiderschap dat bereid is te benoemen dat niet iedere culturele praktijk verenigbaar is met de waarden van een vrije samenleving. En daar zit het pijnlijk falen. Leiderschap dat begrijpt dat tolerantie zonder grenzen uiteindelijk ontaardt in zelfverloochening. Leiderschap dat durft te eisen dat rechten gepaard gaan met verantwoordelijkheden, maar bovenal leiderschap dat het vertrouwen van burgers herstelt door duidelijk te maken dat de Nederlandse rechtsstaat geen hotel is waar men vrijblijvend kan in- en uitchecken, maar een

gemeenschap die bescherming biedt aan wie bereid is haar grondslagen te respecteren. Want uiteindelijk kan Nederland ten onder te gaan aan een dreigende migratie. In steden in Engeland wordt de Sharia wetgeving inmiddels al toegepast. Puur op basis van democratische gelopen processen. Of kunnen we spreken over de resultante van een 'cultureel demografisch' proces. Dat is een levensgevaarlijke ontwikkeling. De overheid heeft bovendien een morele plicht tegenover de inwoners van Nederlandse steden en dorpen. Burgers mogen verwachten dat de openbare ruimte veilig is. Een moeder moet haar kind zonder angst naar het station kunnen laten fietsen. Ondernemers moeten klanten kunnen ontvangen zonder voortdurend geconfronteerd te worden met geweld of intimidatie. Wanneer die veiligheid onder druk staat en burgers het gevoel krijgen dat de overheid geen controle meer heeft, verdwijnt het vertrouwen in de instituties. Dat vertrouwen terugwinnen begint met politieke zelfreflectie eerlijkheid en niet met de invoering van de Sharia. Maar ook met de politieke constatering over het feit dat een deel van het asielbeleid niet functioneert. Eerlijkheid over het feit dat langdurige procedures niemand helpen. Eerlijkheid over het feit dat een kleine groep ernstige overlast kan veroorzaken. Maar ook eerlijkheid over het feit dat de overgrote meerderheid van niet westerse asielzoekers in Nederland betrokken is bij criminaliteit.

Het debat wordt vaak gevangen tussen twee uitersten. Aan de ene kant degenen die elk probleem ontkennen uit angst voor stigmatisering. Aan de andere kant degenen die een complete bevolkingsgroep verantwoordelijk houden voor de daden van enkelen. Beide houdingen brengen geen oplossing dichterbij. Een volwassen samenleving moet problemen durven benoemen zonder te vervallen in generalisaties. De gebeurtenissen die verschillende Nederlandse steden hebben opgeschrikt, vertellen uiteindelijk vooral een verhaal over een overheid die de regie kwijt is. Niet omdat de regels ontbreken, maar omdat de uitvoering tekortschiet. Niet omdat problemen onzichtbaar waren, maar omdat waarschuwingen jarenlang werden genegeerd.

De echte vraag is daarom niet wat deze jongeren mankeert. De echte vraag is hoe lang een overheid kan blijven functioneren wanneer zij beslissingen uitstelt, verantwoordelijkheid verspreidt en duidelijk leiderschap mist.

*'...Want waar leiderschap ontbreekt, groeit de chaos.
En uiteindelijk betaalt de samenleving daarvoor de
rekening... "*

Een samenleving van bijna twee eeuwen parlementaire democratie, economische veerkracht en culturele openheid kan grote veranderingen verwerken, maar geen culturele! Nimmer, maar dan ook nimmer mag Nederland islamitisch worden. Dan zijn alle zorgvuldige opgebouwde democratische verworvenheden zoals rechten voor vrouwen en mannen verloren.

Nederland is gebouwd op democratische rechtsstatelijke beginselen, gelijke rechten voor mannen en vrouwen, vrijheid van geweten, vrijheid van meningsuiting (ten dele) en de scheiding van religie en overheid. Die fundamenteen mogen nooit ter discussie komen te staan, ongeacht welke religieuze, culturele of politieke stroming invloed probeert uit te oefenen.

Het zou voor Nederland onverdraaglijk zijn als een bestuur het geloof in de eigen beschaving verliest. Want beschavingen sterven zelden door verovering van buitenaf. Wij zijn geen Tibet.

Veel vaker worden beschavingen van binnenuit uitgehold, doordat degenen die haar zouden moeten beschermen niet langer zeker weten waarom zij bescherming verdient.

*"...Misschien is dat wel de meest verontrustende
ontwikkeling van onze tijd: niet dat Nederland
verandert, maar dat Nederland steeds minder lijkt te
weten welke waarden het wil behouden,
beschermen en doorgeven aan volgende generaties.*

*Want een vrije samenleving vraagt niet alleen om
rechten, maar ook om de moed die rechten
daadwerkelijk uit te oefenen ..."*

© Oktober 2026. Dit opiniestuk is geschreven door Berthoo Lammers, raadslid voor ONS Noordoostpolder. De auteur schrijft op persoonlijke titel over ontwikkelingen binnen het sociaal domein, participatie en lokaal.